

Дзітмаратцы і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 62 (2422)
8 жніўня 1969 г.
ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР



РЭДКІЯ ВЫДАННІ ТВОРАЎ У. І. ЛЕНІНА

Навуковыя супрацоўнікі Дзяржаўнай бібліятэкі БССР сабралі найкаштоўнейшую калекцыю кніг У. І. Леніна, выпушчаных больш 50 гадоў назад на замежных мовах у Цюрыху, Лейпцыгу, Жэневе, Мілане, Берліне, Парыжы, Гамбургу, Вене. У асноўным гэта працы, напісаныя Уладзімірам Ільічам у першыя гады Саветскай улады, па-ведальна газета «Советская Белоруссия».

У 1920 годзе ў Львове ў перакладзе на ўкраінскую мову выйшла спалутая брашура Леніна «Чарговыя задачы Саветскай улады». Брашура гэта таксама цяпер мае вялікую бібліаграфічную рэдкасць.

А ўсяго тут каля 50 зарубежных выданняў ленінскіх прац, якія адносяцца да 1917—1920 гадоў. Гэтыя рэдкія выданні будуць экспанаваны на вялікай выстаўцы ў гонар стагоддзя з дня нараджэння У. І. Леніна, якую цяпер рыхтуюць у рэспубліканскай бібліятэцы, што носіць імя вялікага правядыра.

АДН.



ЗА ГЭТАЯ ПАРТАВУЧЫЎСЯ ВАЛОДЗЯ УЛЬЯНАУ.

ЗНОЙДЗЕНА У АРХІВЕ

Разбіраючы стараыя фонды, супрацоўнікі Гродзенскага дзяржаўнага абласнога архіва выявілі пажоўкліваю ад часу папку. У ёй сарод дакументаў Навагрудскага ўпраўлення паліцыі знаходзілася кароткая біяграфія У. І. Леніна. Яна была выдадзена ў 1918 годзе Усерасійскім Цэнтральным Выканавым Камітэтам Саветаў рабочых, сельцаў і сялянскіх дэпутатаў. Ва ўступе гаворыцца: «Імя таварыша Леніна стала вядома абсалютна ва ўсіх краінах свету. Ады вымаўляюць гэта імя з шалёнай злосцю, другія з найвялікшай любоўю і давер'ем і амаль няма раўнадушных да яго. Зусім зразумелае таму жаданне многіх таварышаў знавішчацца з жыццём і дзейнасцю таварыша Леніна, правядыра найвялікшай у гісторыі народаў рэвалюцыі».

У кароткай біяграфіі Ільіча дзеяслова раздзелены. Яны расказваюць аб паходжанні Уладзіміра Ільіча Леніна, яго студэнцкіх гадах і рэвалюцыйнай рабоце, аб першай рэвалюцыі, знаходжанні яго за граніцай.

Паводле меркавання работнікаў архіва, тэсты з большавайшай ілюстрацыяй біяграфію У. І. Леніна ў буржуазную Польшчу, і брашура была затым канфіскавана жандармі пры вобыску або арышце.

БЕЛТА.

ТЭМА ВЯЛІКАЙ РАЗМОВЫ

Пачуццё Радзімы, Айчыны — святое пачуццё. І яно павіна жыць у кожнай чалавечай душы, выходзяцца з першых усяюдомленых крокаў. І ў мірнае будні і ў дні цяжкіх змаганьняў яно праводзіць праверку гатоўнасці кожнага з нас — аддаць усё свае сілы Айчыне.

Усё гэта стала тэмай вялікай і патрыятычнай размовы ў горадзе над Дняпром — Рэчыцы, дзе сабраліся на сваю метадычную канферэнцыю, прысве-

ЛЕНІНСКАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

Завалочкая сельская бібліятэка Акцябрскага раёна праводзіць вялікую работу да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча. Тут абтаскавалі куток ленінскай кнігі, а таксама мемуарнай літаратуры аб правадзіры.

Толькі ў гэтым годзе наведвальнікі бібліятэкі зварталіся да 250 твораў Ільіча і літаратуры аб ім. Гэтымі днямі тут была праведзена чарговая канферэнцыя чытачоў па пірычнай паэме В. Казіна «Вялікі пачына».

М. ГЕЦМАН.

ФЕСТЫВАЛЬ ПРАЦЯГВАЕЦЦА

«Доўгае жыццё таварыша Леніна трэба пісаць і апісваць інавава» — гэтыя радкі Ул. Маякоўскага сталі дэвізам Усебеларускага кінафестывалю дакументальных фільмаў, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

Дакументальныя і навукова-папулярныя кінастужкі аб жыцці і барацьбе правядыра дэманструюцца ў вялікіх гарадскіх кінатэатрах, у сельскіх і фабрычных клубах, на палых станах. З пачатку фестывалю на тэматычных праглядах пабывала больш мільёна

ТЭМА ВЯЛІКАЙ РАЗМОВЫ

чачую ваенна-патрыятычнаму выхаванню моладзі, работнікі культурна-асветных устаноў прафсаюзаў Гомельскай вобласці.

Гэта заўсёды хваліце, калі сустракаешся з чалавекам, які бачыў, чуў Ільіча. Аляксандр Сцяпанавіч Касцяневіч 57 гадоў аддаў служэнню партыі камуністаў. Затаіўшы дыханне сплужыў яго ўдзельнікі канферэнцыі. Ветэран рэвалюцыі змяняе Мікалай Аўчэрнік. Агульнае ў іх выступленні адно-

Р. ЯСЭЕВА, Ф. КУРАС.

гляданай. У верасні глядачы будуць знавішчацца з цікавымі стужкамі аб жыцці Ільіча, зробленымі на розных ступенях краіны ў апошні час.

У Мінскім кінатэатры «Цэнтральны» фільмам «Жыць Леніна» пачаўся чарговы этап фестывалю. Парад глядачамі выступаюць удзельнікі Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, якія сустракаліся з Ільічам, творчыя работнікі беларускага кінематографа.

С. ВІКТАРАУ.

ФОТАДАКУМЕНТЫ ВЫКРЫВАЮЦЬ...

Работнікі Дубровенскага раённага Дома культуры ўключылі ў прапаганду матэрыялаў Міжнароднай нарады камуністычных і рабочых партый. «Таар імперыялізму» — пад такім загалоўкам тут аформілі вялікі фотаманітэж. Здымкі, зробленыя фотакарэспандытамі ТАСС, АДН, а таксама зарубежных інфармацыйных агенстваў, выкрываюць антынародную палітыку імперыялізму ва В'етнаме, на Блізкім Усходзе, у Заходняй Германіі, Грэцыі і іншых краінах.

Фотавыстава выклікала вялікую цікакасць у працоўных Дубровіна.

І. КОГАН.

СЛУЖЫЦЬ МАЦІ-РАДЗІМЕ НЕ ШКАДУЮЧЫ СІА СВАІХ.

Рэчыцу нездарма абралі месцам правядзення канферэнцыі. Тут, пры Доме культуры, вольны чатыры гады дзейнічае «Клуб будучага воіна». Сотні шафераў, радыстаў, матацыклістаў, інструктараў праішлі тут падрыхтоўку і вучобу перад адыходам у рады Саветскай Арміі. З гонарам гаварыў пра гэта кавалер многіх баявых ордэнаў — старшыня савета клуба Фёдар Міхайлавіч Давыдзенка.

Р. ЯСЭЕВА, Ф. КУРАС.

З КІМ бы са сваіх калег, загадкава рабінных аддзелаў культуры, зні гутарылі, усё гаварылі адно: такога ўдзельна ў рабоце ўстаноў культуры, павышэння мастацкага ўзроўню самадзейнасці, як летас, яшчэ не было. І многія трыжоўжыліся, каб не здаць зававаўных вышнх, каб замачаваць поспехі, развіць іх далей.

Да леташняга года ў нашым раёне было больш двухсот налектываў мастацкай самадзейнасці. Летас пры клубах і бібліятэках унікалі яшчэ шаснаццаць. Усе яны дай за год амаль чатырыста канцэртаў для працоўных. Асабліва добра папрацавалі Ужанкаўскі і Астроўскі сельскія клубы, Гарадзейскі палкоўны Дом культуры, Ліпскі, Слаўкаўскі, Салтанавіцкі сельскія дамы культуры. Выступленні самадзейных спевакоў, танцоўраў, чытальнікаў прайшлі на высокім узроўні, былі добра прыняты. А нашыя вясковата слухачы і глядачы здзіўлялі майстэрствам выканання чыяна.

Мы вельмі хваліліся, падводзячы вынікі мінулага года: як працавалі далей, на што звартаць увагу, каб 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна сустраць новым удзельна мастацкай творчасці народа? І парашылі, што асноўным нашым клопатам было і будзе — павышэнне культуры выканання, каб наблізіць майстэрства нашых артыстаў да ўзроўню прафесіяналаў. Адначасова мы будзем паліпаўняць мастацкую самадзейнасць новымі, здольнымі людзьмі.

Карпатлівы, старанны пошук талентаў — ужо сам па сабе паліпывае на мастацкі ўзровень калектываў. Галоўнага ж зруку мы мяркуем дабіцца вучобай, шліфоўкай майстэрства, падбору рэпертуару і добрых кіраўнікоў.

Усе выкладчыкі музычных школ раёна памагаюць мастацкай самадзейнасці, замачаваюць за канкрэтнымі калектывамі. Напрыклад, Іосіф Мароз, Варыс Скачко, Іван Буглай з Гарадзейскай музычнай школы шэфствуюць над мастацкімі калектывамі свайго, пасялковага і Ліпскага

сельскага Саветаў. Валерыі Міхайлаў працуе з харавым калектывам, створаным пры Начановіцкай сельскай бібліятэцы. Стараемся мы прыцягнуць да работы з нашымі калектывамі і прафесіяналаў з Мінска.

Падбор, замачаваанне кіраўнікоў прафесіяналаў за калектывамі — гэта далёка не фармальны, механічная справа. Трэба ўлічваць не толькі спецыяльныя веды чалавека, але і яго твор-

ДА ўЗРОўНЮ ПРАФЕСІЯНАЛАЎ!

чыю манеру, схільнасці, каб усё гэта не супярэчыла выкананым традыцыйнаму калектыву. Прыядаў такі прыклад.

Дванаццаць гадоў Лявонавічкім хорам кіраваў заслужаны дзеяч культуры БССР Павел Мікалаевіч Касач. Усе свае веды і энэргію ён аддаваў гэтай калектыве, развіваў традыцыі ансамблевасці і інгаляцыйнай чысціні гуанія, шліфаваў толькі кожнага харыста. Пры ім хор заваяваў высокую аване народнага, стаў удзельнікам усіх аглядаў і фестывалю. Але настаў час, калі Паўду Мікалаевічу давялося аддаць свайго «дзіцёнка» на выхаванне ў «чужыя» рукі. Мы доўга раіліся з П. Касачом, каму перадаць эстафету. Выбар прыйшоўся на здольнага выкладчыка Нясвіжскай музычнай школы Станіслава Лагіновіча. Мы некалькі разоў ездзілі ў Лявонавічы, праводзілі рэцэпты, аналізавалі іх і іналі Павел Мікалаевіч убачыў, што рукі, у якія ідзе калектыў, не чужыя, ён гадзіўся на замочу. У дапамогу С. Лагіновічу быў прызначаны канцэртмайстар выкладчык гэтай жа школы М. Гурын.

А сам П. Касач — нястомны энтузіяст культурна-асветніцкай

работы, пачаў кіраваць гаралскім хорам настаўніцаў. Калектыў паспяхова супернічае з малядым хорам медыцынскіх работнікаў, якім кіруе заучу музычнай школы Э. Дрыян.

Летас у калгасе «Зара» пры Южэвіцкім сельскім клубе быў таксама арганізаваны хор. Намішны даручалі кіраваць ім заучу мясцовай школы П. Траікураву, сапраднаму энтузіясту, аматару мастацкай сама-

дзейнасці, добраму арганізатару. Але аднаго энтузіясту для сур'ёзнай работы з хорам маля, без спецыяльных ведаў не абдыдзецца. Такім людзям, як П. Траікураву (а іх у раёне няма), аказавецца кваліфікаваная дапамога. Над гэтым хорам ўзаў шэфства дырэктар раённага Дома культуры Уладзімір Сарокін. Ён падрыхтаваў з калектывам некалькі цікавых канцэртаў. Уладзімір Пітравіч і зараз дружыць з южэвіцкімі харыстамі, дамагае ім склацца рэпэтуар, шліфуе майстэрства спеваткоў.

Гэтак жа рабілі мы коды з вядомым Ланскім народным хорам. Кіраваў ім настаўнік спеваў кваліфікаваную дапамогу аказаў дырэктар Нясвіжскай музычнай школы Іван Троска, часта прыязджаў у калектыў заслаўны дзеяч культуры БССР К. Гусев і выкладчык Белдзяржкансерваторыі В. Аўраменка.

Мы правілі сваю раённую пералічкую клубу. Ужо ўсе культурна-асветныя установы пабывалі ў гэтых адзін у аднаго, паказвалі свае канцэрты суседзям, абмяркоўвалі іх. Такія творчыя сустрачкі шмат даюць для творчага росту.

В. КАНДЫБОВІЧ, загадчык Нясвіжскага раённага аддзела культуры.

ВЯЛІКІ СЫН РАСІІ

Творчасці Ільі Яфімавіча Рэпіна змяняе росквіт рэалізму ў рускім жывапісе.

Імя Ільі Яфімавіча Рэпіна — сімвал патрыятызму, вернага служэння талентам роднаму народу.

Рэпінская палымная ўлюбнасць у жыццё, з яго радасці і турботы, неўтаймоўны творчы тэмперамент, гарманічнае спалучэнне глыбокага ведання таямніч душы чалавечай і надзвычайнага валодання разнастайнейшымі магчымасцямі каларыту — усё гэта абумовіла, што іменна гэты чалавек і мастак, кажучы словамі Ігара Грабаря, «унёс у рускі жывапіс тое жыццёвае трапятанне, якога да яго не хапала і адсутнасць якога мярцаўла карціны, ператварыў іх у судзія семлі і сімвалы. Рэпінская тэма ахвалілася яшчэ больш глыбокімі, актуальнымі і захлываючымі, чым тэма яго творышаў, але расказаныя іскрыстай жывапіснай мовай, яны удзельнічалі мацней, неадольна, уздымаючы энэргію і бездэярчы дух, які упаў у злавесныя гады рэакцыі».

У 80-я гады мінулага стагоддзя Рэпін пісаў: «Я чалавек 60-х гадоў... для мяне яшчэ не померлі ідэалы Гогаля, Бялінскага, Тургенева, Талстога... Навокальнае жыццё мяне надта хваліло, не даспако, само процііснасць надта абуральна, каб са спакойным сумленнем вышываць узары аддамо гэта дэбрапрыстым пачынкам».

Рэпінская душа, рэпінскі тэмперамент, рэпінскае сэрца вылеснулі на палотны жывапісу Расіі — «Бурлакоў на Волзе», «Адмаўленне ад спаведзі», «Не чакалі», «Хрысці ход у Курскій губерні», «Запарожцаў», «Вяна Грознага і сына яго Івана».

Героём зічных рэпінскіх палотнаў манументальнага плана з'яўляецца народ, жыццё якога мастак глыбока ведаў.

Герой рэпінскіх партрэтаў — уся сучасная яму Расія. Яна глядзіць на нас з рэпінскіх палотнаў пранікнёнымі вачыма Стрэпетавой і Пірагова, Мусаргскага і Стасова, Гаршына і Льва Талстога...

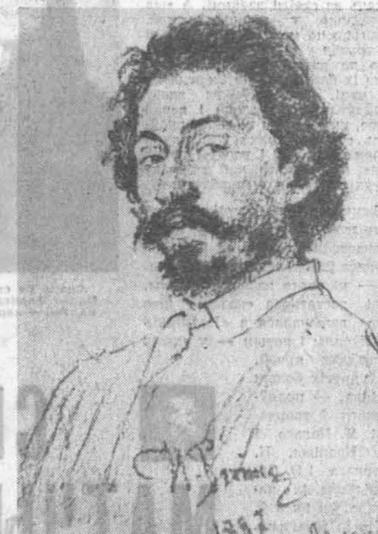
Дзімакрав, рэаліст, майстар Батрага, партрэтага, гістарычнага жывапісу, ён здолеў у сваёй творчасці глыбока раскрыць складаныя супярэчнасці жыцця паслярэформеннай Расіі.

Напэўна, мала каму ў гісторыі сучаснага мастацтва ўдавалася адлюстраваць сучаснае яму грамадства з такой глыбінёй пранікнення ў сям'ю асновы яго сацыяльнага ладу, з такой няўмольнай праўдай, як удалося Рэпіну. Якраз у гэтым гістарычнаму заступе баялага дэмакратычнага рэалізму перамоўнікаў, які з асаблівай мастацкай сілай выявіўся ў Рэпіна.

Мастак-наватар, мастак-грамадзянін, чыё сэрца баяла за лёс народа, чыё сэрца ненавідзела прыгнятніцкаму марода, Рэпін быў чалавекам вялікай мужнасці — у часы жорсткай рэакцыі ён стварыў шэраг карцін, прысвечаных рускім рэвалюцыянерам: «Сходка», «Армішт прапагандыста», «У адзіночным заключэнні», «Не чакалі».

Пакаранне смерцю народовавольцаў, якія забілі Аляксандра ІІ, падказала Рэпіну гістарычны сюжэт пра забойства Грозныя свайго сына. Вастрыё ідэйнай задумкі гэтага выдатнага твора скіравана супраць самаўладаў — і не выпадкова гэту карціну ўлады забаранілі паказваць публічна.

А прыгадаўце яшчэ знішчальны характарыстыкі, дэдацыяны Рэпіны і партрэтах езуіту Пабедоносцава, лёгкага Бабрынскаму і іншым іншым царскім санатнікам, у згодзе, якія палісілі Рэпіным як падрыхтоўчыя да вялікай карціны «Пасяджэнне



Здраўнае пейзаж «Месячная ноч», партрэт М. Андрэевай, В. Сварога, М. Ценішава, якія з'яўляюцца гонарам калекцыі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР, на Беларусі жывапіс рэпінскія традыцыі рэалістычнага мастацтва. Традыцыйна мастацтва, якое служыць народу, мастацтва дэмакратычнага, змястоўнага, адмоўска чужага як фармалізму, так і натуралізму.

Рэпінскі талент у свой час расчыніў шлях усю рускаму жывапісу, шлях да задушэнай гаворкі з народам пра сваё мае надзеянне ў жыцці. І не толькі рускаму жывапісу.

Скарбыца створанага Рэпіным шырока адкрыта гледчам. Школа рэпінскага мастацтва шырока адкрыта мастакам, якія памятаюць яго паграбаванні да вучняў: «дадце сваім шляхам, шукайце свой пошчык, не пераймаеце нікога, мастацтва не церпіць трыфуртаў».

Ул. БОЙКА.

10 ЖНІЎНЯ — ДЗЕНЬ БУДАЎНІКА

«Усход-2»... Гэты мікрараён падступае амаль удотык да Маскоўскай шашы. А яшчэ зусім нядаўна тут быў луг, быў сад, стаяла прыгарадная вёска. І вось узняліся да сонца гмахі, пацясніліся хаты...

Новы мікрараён гасцінна прымае тысячы мінчан. Звіняць навазеллы, радысць стуквецца ў кожныя дзверы...

Фота Ул. КРУКА.



КОЛЫНІ іх было на сцене купалаўскага тэатра — вобразы мацерак, жанчын высакароднага сэрца і чужай душы, жанчын, якія з калыскі і да апошняга кроку на зямлі вацма і душой сонца за сваімі дзецьмі. А тыя выходзяць у вялікае жыццё, здабываюць праўду або толькі не прывід у віры падае, і самі ўжо не думаюць аб тым, што нясе іх барацьба або інертнасьць ей, маці, якая заўсёды жыць прадуманнем, надзеяй і верай у тое, што яе сын ці дачка знойдуць светлы шлях і аддадуць напад вярнуцца і роздум свой манс, варта таго, каб дзесяць не ўхляпаць ад выпрабаванняў.

Гэсучасная драматургія давала актывістам стэтуэтага тэатра самы разнастайны матэрыял для сцэнічнага ўвасаблення вобраза маці — ці варта называць імяны, калі дастаткова сказаць, што гэты пачынаўся з «Паўлінкі» Я. Купалы і потым — у адных выпадках ярыць, а ў другіх больш сціпла, — працягвалася ў творчэсці Я. Коласа і К. Крапівы, К. Чорнага і Э. Самуіленка, іх паслядоўнікі а ў. Што ж датычыць класікі, дык тут мы маглі б адкрыць спіс аўтараў Шэкспіра і вельмі яго да М. Горькага... Варта тым разгарнуць біяграфію лепшых актывістаў Першага БДТ — і амаль адразу мы сустранем твар выканаўцаў ролі маці.

Але часцей за ўсё гэты былі вобразы, створаныя фантазіяй драматурга. Так, за ім і стаялі нізкая жыццёвая працягласць, аднак значнага і глыбокага дакумента і аўтэнтычнага вобраза маці не даводзілася іграць раней ні Л. Рэжысера, ні С. Станіслава, ні К. Міронавай, ні С. Станіслава... Упершыню адбылася сустрэча купалаўскага актывіста з такой роллю ў 1950 годзе, калі тэатр прыняў да пастаюўні драму І. Папова «Сям'ю» — пра юнацкія гады Уладзіміра Ільіча Леніна.

Рэжысёр К. Санаўскі прытрымліваўся тэзэсу п'есы і не ўносіў у пастаюўку ніякіх навацый. Гэта азначае, што ён ставіў спектакль пра сям'ю Ульянавых — сям'ю людзей інтэлігентных, здольных пярэа і паграмадзянска зацкаўлена мыслі аб усім, што адбываецца вакол іх, — дома, у тэатры, у рэжысёр, калі раскрываў натуральны ход падзей, які вёў сваім тэатральным у Ульянавых — Сашу і Валодзьку — у рэвалюцыйны стан. І гэты вельмі дарагое нам, што якраз у такім спектаклі, створаным на дакумэнтальным матэрыяле, упершыню на беларускай сцэне з'явіўся вобраз Марыі Александрэўны Ульянавай, вобраз маці Леніна. Прад тэатрам быў не толькі драматычны персанаж, за якім стаяў сапраўдны чалавек, а партрэт гістарычнага асобы.

Гэты партрэт паказала ў жыццым выкананні на сцэне ўпершыню ў тэатры Ім. Я. Купалы (і наогул у беларускім тэатры) Вольга Уладзіміраўна Галіна.

— Я вельмі ўдзячная Канстанціну Санаўскаму за тое, што ён, як мы кажам у тэатры, «убаць» мяне ў гэтай ролі, — прызнаецца В. Галіна. — Маглі б быць зусім іншы: Марыю Александрэўну сыграла б і я, а хто небуль з малх калега. Мона, я нават і не думала б пра тую ролю. Але вось сыграла... І мне цяжка цяпер падумаць, як бы гэты было са мной у малм творчым жыцці, калі б не з'явілася ў малм рэпертуары мая самая адназначна і самая любімая роля! Цяпер мне здаецца, што без сустрэчы з Марыяй Александрэўнай я не зведала б многіх непартура шчаслівых момі творчэсці...

Драматычнай кульмінацыяй спектакля, як памяць тва, хто глядзеў «Сям'ю» ў купалаўска-



Сцэна са спектакля «Сям'я» (пастаюўка 1950 года). У роліх: Марыі Александрэўны Ульянавай — народная артыстка БССР В. Галіна, Ані — народная артыстка БССР Р. Башаўнінава.

СЛОВЕДЗЬ МАТЧЫНАГА СЭРЦА

была сцэна, дзе малады Ленін сустракаецца пасля турмы з членамі «Саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа». Загартаваны, рашучы, стаяць у сваім роздуме, аб рэвалюцыйных перспектывах, ён, здаецца, ўжо і не мае нічога агульнага з сям'ёй. Але рэжысёр так трактаваў сцэну, што глядзчыні ў гэтым пастаюўцы на нашых вачах барацьбіту, больш шэста заветна Ульянаўскае, тое, што ў ім выхавана было і ён, маці, Марыя Александрэўна.

Гэта яна, Марыя Александрэўна ў выкананні В. Галіны, была своеасаблівым эмацыянальным нервам спектакля. Яе вачыма мы часта глядзелі на Валодзьку. Яе розумам і высокародным сэрцам адзінвалі яго мужнасць і яго ўчынкі — ад самых прыватных, жыццёва звычайных, да самых рашучых. І калі ён пакутліва і ўпэўнена прыходзіў да адзіна магчымай высновы: «Не, Саша, не такім шляхам мы пойдзем», глядзчыні разумелі і ўспрымалі эмацыянальна вельмі складаны змест гэтай высновы. Было ў спектаклі нешта такое, што давала нам падставу верыць, што ў думках Валодзькі Ульянаў узагледзіць сваё рашэнне з маці, і яго непахіснае абшпрэсненне і на матчына разуменне неабходнасці таго жыцця і так змагацца.

Яна выходзіла на сцэну не такой ужо і маладой, сівізна крунела яе велічынна і прыгожую галаву. Вялікія вочы, адкрытыя свету і людзям сваім сумленнем, сваёй праўдай. У інтанацыю галасу Марыі Александрэўны часам чулася, я сказала б, настайнікі ноткі — і гэта было апраўдана ў сям'і Ульянавых. Актывіста не давала сабе пераступаць мяжу гэтай якасці герані, і мы ні разу не чулі ад яе педантычна начальніцкіх слоў. Яна была яшчэ і дапаўняла, з павагай ставілася да кожнага, з кім таварыла. Нават тады, калі перад ёй стаяў ці сядзеў высокі парскі чыноўнік ад дзяржавы, яе вачыма, яе дэцкі, Марыя Александрэўна В. Галіны несла гэтую рысу рускай інтэлігентнай жанчыны. Больш таго, бывала, што яна нібы спрабавала зраўнаваць нават гэтых саюўнікаў — яны ж таксама людзі, у іх таксама ёсць дзеці, а іх пасада дае ім магчыма мась бацьчы рэалінасць такой, якая яна ёсць. Яе сын? Што ж, Валодзька роўна глядзіць на з'яві і дапамагае гісторыі рабіць сваю справу. Гэта — рэвалюцыйны дзень, дык жа рэвалюцыя непазбежна...

Не, яны, тая людзі ў сурдуцах і мундырах з царскімі орда-

Тамара ГАРОВЧАНКА

нам, не могуць яе зраўнаваць, гэтую жанчыну, і яна трымаецца перад ім з годнасцю чалавека, які часова вымушаны быць просьбітам...

Марыя Александрэўна ў турме. Ёй дазволілі сустрэцца з дачкай Аняй. І раптам... Так, у атмасферы спектакля было пераканаўча перададзена рагуюнасць гэтай падзеі! Раптам турэмчык падае ёй паперу, з павададзеным пра пакаранне смерцю старэйшага сына — Сашы Ульянава. Не адрозніваўся ад яна страшонны сэнс таго, што надрукавана на паперы. Сэрца маці не можа пагадзіцца, што гэта — не памылка. Пахіснулася маці — а такое здаралася з ёй вельмі рэдка, нават, можа, наогул здаралася ўпершыню. Таму ёсць нешта вільнастае ў яе вачах, здзіўлена вялікіх і трапяткіх...

У тэатры рэдка бываюць такія наэлектрызаваныя паўзы, якія ў гэтым эпізодзе трымаў В. Галіна. Без адзінаго слова. Толькі твар герані перадае ўсю складаную таму пакутліва — тое, што зараз адбываецца ў сэрцы маці. Паўза цягнулася, цягнулася... Зараз маці знойдзе нейкі выхад, зараз, пачаўшы. Яна просіць, каб турэмчык прывёў Аню. Але, не, пачакайце яшчэ. Ёй нельга быць такой ўсхваляванай перад дачкай, яна павінна быць, як заўсёды, вытрыманай нават у гэты трагедычны момант!

Якой таюў менавіта жанчыне вытрымка — вось што цікава ў В. Галіна ў адной толькі гэтай сцэнічнай паўзе, сваёй бліскаччай актывіскай іграй «без слоў».

Наогул у спектаклі яна часта, як кажуць, «глядзелася» і ў сцэнах, дзе драматург не даў слоў Марыі Александрэўне. І гэты каштавала актывіста многіх гадзін творчых шуканняў. Яе погляд, яе рухавыя і прыгожыя рукі, уся постаць часам перадавала нешта істотнае ў душы, а галоўнае — вочы. Калі шпёр я чытаю радкі з п'есы А. Вялігіна «Вецеў з Вольгі». «Яна глядзіць на сына-глынаста, адразу — радасць і раптоўны страх: пушок на надбородку залішчэ, а востры розум свеціцца ў вачах, прыхуляючы сурова сціснуты губы... Прыходзіць мужнасць у семацінах год...» — мне здаецца, што паэт упершыню так пабачыў Марыю Александрэўну на сцэне купалаўскага тэатра. І — наадварот — часам адчуваецца, што якраз гэтыя радкі можна характарызаваць выкананне многіх сцен «Сям'і» актывісай В. Галінай.

Вандруючы па турмах і канцлярыях, Марыя Александрэўна праходзіць свае пажыццёвыя кругі — і гэта не можа не адбіцца на ёй. Але якая радзіма — і таму такія ўражлівыя для глядзчыні — былі сцэны на яе шчэраках. Буйныя, няпрошаныя, яны прамяніліся, нібы ў іх віхалася маленькія сонцы. І сівізна станаўлася болей. Толькі душа стаяла на месцы. Толькі не дае яна сабе засумнявацца ў справядлівым шляху дзяцей. Асабліва — Валодзькі. Смерць Сашы некая духоўна яшчэ больш наблізіла не да гэтага сына — маці верыць ужо не толькі розумам, а і сэрцам, што такія, як Валодзька, не памыляюцца, ганарыцца ім.

Нельга забыць, як В. Галіна вымаўляла ў апошняй сваёй сцэне гэтага спектакля словы: «...усе нашы сілы, усё нашы жыцці яму, яго вялікай справе...» — адрашучы гэтак непаўторна трапяткое і па-матчынаму прэзрасце «яму» — Валодзьку, шпёр ужо не хлопца, а кіраўніка вялікага руху.

Спектакль у тым гады горава ўспрымалася грамадскасцю. Крытыка і гледчы адначалі добрыя артыстычны ансамбль маладых выканаўцаў і ветэранаў купалаўскай сцэны. Зразумела, такі твор абавязкова выклікае жаданне сказаць, ці падобныя героі да тых, каго чытаў з нас па-своёму ўваўляе паводле літаратуры, здымкаў, дакумэнтаў, «Таі, падобныя», — гаварылі многія з нас. І дадавалі: «Асабліва Марыя Александрэўна», хоць яе, бады, ведалі тады менш за ўсё, а Ульянавых нават па тагачаснай літаратуры.

Гэта — высокая апагна творчай работы актывіста. Трэба падкрэсліць, што работа мабілізавала ўсе творчыя рэсурсы В. Галіны — і майстэрства, і тэмперамент, і інтэлектуальны роздум, і мастацкі густ. Яна забараніла сабе іграць імпрывізацыйна, калі выканаўца спадзяецца, што нешта «прыйдзе» ўжо на сцэне: не, тут было выверана кожнае слова, кожны крок і кожная паўза. А іграцца ўсё так, быццам перад глядзчыні быў непасрэды ў сваіх узаемаадносінях з людзьмі і абстаінамі чалавек, які кось зараз знаходзіць сваё рашэнне і так або інакш рэагуе на падзею.

Быў сапраўдны актывіскі поспех! Праўда, Вольга Уладзіміраўна і цяпер яшчэ думае і думае пра тую паўзу. Напрыклад, ужо тады, калі «Сям'ю» не іграў на сцэне, актывістка пабывала ў Петраваўскай крэпасці. Не чакаючы працягла — мелючы шпёркачку: «Александр Ульянаў... І ён здалося, што яна сустрэла прывітанна роднага чалавека — у душы адрозніваўся ад усіх, устрыжанае эмацыянальнай памяццю.

— Калі я прайшла па тым шляху, якім Александрэўна вядла дзесяць пакарання... Пастаяла ў казематнай шэлі... Божаўна, як гэта трагічна і яе веліч! Чаму я тады не прыхаляла сюды і не пастаяла ў адзіноце там, дзе Саша Ульянаў у апошняй рад бачыў кавалачак блакітнага неба?...

Асацыяцыйныя ўспаміны, наведаныя гэтым ўражаннямі, сягалі далей у творчую біяграфію актывіста. Яна зноў адчула і драматычны пабас «Апошні». Дарэчы будзе прыгадаць, што Марыя Александрэўна ў рэпертуары В. Галіны кантрастна як бы праявілася вобразам усім іншым жывым — Соф'і Калымінайвай. Актывіста даваўся нібы «перавучацца» і па-новаму глядзець на свет матчыных перажыванняў, калі пасля горунаўскай «Апошні» ёй даручылі іграць у «Сям'і». І звабіла гэты актывіста чужою. Яю ўлісна ў сцэнічнаю гісторыю п'есы пра Ульянавых вельмі цікава і сапраўды каштоўная творчая старонка. І гэты старонка — з беларускай тэатральнай Ленініяны.

Святлана Семёнава з'явілася з работай кінаапаратуры дэду: бацька не таксама працаваў кінаапаратураю. Таму яна і пайшла вучыцца ў Мінск на ГПБ-40, яное рыхтуе кінаапаратураю. Пасля спецыяльнай вучбы, стала працаваць у кінаапаратуры «Цэнтральнай». Яна ў момантах ідэалагічнага спрыяння працаваў на першым часе і кінаапаратуры, і навуцы. Зараз яна лепш кінаапаратураю. Яшчэ працаваў адзіна. Яшчэ гонару Святлана з'явілася за сваёе ўдарна навукаўнае працаваў. Яшчэ вачэрнюю сярэдня школу, у кінаапаратуры рэдактарка кінаапаратуры. Спраў і турбот многа, а знічыць і працаваць ён цікава.

Фота Б. ВАСЬКО.

ДОБРУЮ вярць агульнай плошчы нашых гадзін займаюць дзверы. На глухых ускураіх гэта ціхая садзікі, гароды, шпёрныя плаці, высіяныя вароты, лаўкі ля іх, быццам перанесеныя з даўно мінулых часоў.

Але сёння гаворка ў нас — не пра іх. Звернем увагу на мікрараён, на вялікі жылы масівы. Іх за апошні час стала шмат. Тут жыць не большасць гарадскога насельніцтва.

Даволі часта мы чуюм нараканні на аднастайнасць, шпёрныя забудовы мікрараёнаў. Мы папракаем архітэктараў, што амаль ва ўсіх гарадах раённы новай забудовы зроблены на адзін капыл, дамы такія падобныя, што можна заблытацца, а манатонная сіметрыя іх размяшчэння на масцоўсці выклікае самоту.

Прычын гэтай з'явы шмат, аб іх не раз гаварылася і пісалася. Сёння мы будзем зноў распачынаць пра гэты гаворку. Але ці ж толькі ў падабенстве дамоў, у непрыглядным іх выглядзе, у аднастайнасці спартыўных мікрараёнаў прычына таго, што вельмі жылым масівам нашых гарадоў бракуе прыгажосці і ўтульнасці?

Прыгажосць і ўтульнасць мікрараёна шмат у тым, як мы здаецца, залежыць ад спартыўнага двара, дакладна ад скрастання рэльефу, абстаівання спартыўных пляцовак, ад тагачаснага выкарыстання зеляніны, ад малых архітэктурных форм і да т. п.

Сёння ж дзверы мікрараёнаў добраўпарадкаваюцца вельмі ж прымітываўна.

Пройдземся па Арлоўскім мікрараёне, адным з першых у Мінску, які паспеў ужо як след апрацаваць у зеляніну, узабагаціць паўнымі традыцыямі. Уздоўж дамоў перад паўдзёльнымі працягваюцца ляўнажыя шпёрныя, хмызняк, рэдкіх дрэўцаў. Гэтай пасадка адароджана ад навакольнага, таварнага і штатнага, паўрабаваным у будыны косяр. Астатня плашча густа «спарасла» часта-часта тагачасных сталёвых труб — паміж імі нацягваюцца ярышкі сумшы бялізна. А ў сярэдзіна двара гаражы, кладуны і ўтапананы дзіцячыя нагамі пыльныя і ярышкі спартыўныя пляцоўкі без ніякага абстаівання, проста жоўтыя плямы старога дара. А там-сям па дварах, без усялякага прадуманага плана, без выкарыстання ландшафту, рассядзаныя дрэўца. Яны правіла, гэты хутарасцкія сады, у лепшым выпадку ліпкі, сасны. Амаль нельга ўбачыць бірузу, сасонку, сліку, рабіну. Не чуваць тут спякотным летнім днём салодкага водару траў, не кітнічэнь уво-сень цяжкай аранжываў гронкі каліны, не відаць і фруктовых дрэў...

Двор — гэта асяроддзе, дзе большасць часу пражываюць самыя маленькія жыхары. Для іх — каробка з брудным сухім пляскам, качалка ды барабан, па якім можна бегчы, нахкаштаў ваваркі. Фантазія, які бачыць, не зацікаваў. Яны ўцяляюць сабе адзінак гульняў і дзіцячых псіхалогію стваральнікі гэтых прылад — невядома.

Сяку яшчэ пра адзін вельмі істотны бок творчэсці мастака — пра п'ятак.

З 1965 года Л. Кроль — старшыня п'ятакнай секцыі Саюза мастакоў Беларусі. Ён аддаў шмат энэргіі развіццю і рэспубліцы гэтыя аператыўнага і масавага віду мастацтва. Выраслі яны ляснічэ, з улікам спецыяльнай апагнацыа ўздзеяння п'ятакнай секцыі саваецкага п'ятакнай секцыі і глыбіня іх раскрыцця. Дзяржава, гэты дзіцячы лепшы п'ятакнай мастака. Прыгадаем, напрыклад, шырока вядомы п'ятак «У В'етнаме», які абышоў многія краіны. Тут пераканаўча раскрыліся сапраўднае аблічча амерыканскага імперыялізму праз трапіна знойдзена кампазіцыйнае рашэнне, праз абраныя сімвалы дзяржавы амерыканскай жацены чалавечым чэрапам...

Пра тэматыку і форму п'ятаквай Л. Кроль сведчаць такія б таякія яго работы 60-х гадоў, як палітычныя п'ятаквай — «Будзёныя пільныя», «На варце міру», рэкламныя — «Ансамбль танца», «Сімфонія аркестры». Шмат працуючы ў галіне плаката, не забывае мастак і інтэр'еры. Спрад афармленчых работ апошняга часу — інтэр'еры Мінскага гадзінікавага заводу.

Калі гаворыць з Л. Кролем — чалавекам, якому нудна спойнілася шасцідзесяць гадоў і ў якога за плычымі багаты творчы шлях, келі з'яўравацца да яго твораў, адчуваець выразаецца яго грамадзянскі і творчы прыязнасць.

Ён мюна працуе. І зэрку поспеху мастацтва — у штодзённым творчым герані, і імкненні да найбольш дасканалай рэалізацыі зэдум.



Фота Б. ВАСЬКО.

Калі дадаць у намалёваную нам звычайную маршну яшчэ такі неабходны кампанент, як самаробныя сталы для гульняў у «налада» — дык «намаляваныя» будзе амаль завершаная.

Адуль жа баруца аднастайныя дзіцячыя пляцоўкі, басыны, у якіх ніколі не бывае вады, пыльныя спартыўныя комплексы, розныя плаці, вялікія заасфальтаваныя плошчы? Адуль баруца тут, у зусім новых раёнах, традыцыі і прычынны афармлення асабіста невялікага прыватнага двараўка? Во і стодкі для «калісцяў», і скрыні з ляском, і цэпната, з якой панатыканы на газонах кусты і кветкі, — усё

яго задумы нічога не засталася.

Але я не хачу, каб у чытацка складася ўраўненне, што архітэктары заўсёды заклочаны тым, якім прыкладу іх прывёў вышэй — даволі родкі. Частей за ўсё архітэктары дзіцячых пляцовак найменшага супраціўлення. Возьмем для прыкладу двары Зялёнага Луга. Не нады ж пакаліцаўля тут пра тое, каб закласці прыгожыя пагоркі, прылабныя і ўтульныя зялёныя закуткі, выкарыстаць паркавую альбо дэкаратыўную скульптуру. Я ўжо не кажу пра тое, што просты валун з абшмыслым ад чэрамакі таясма мог быць прыгожым двара. А між тым свабоднага планіроўка, якую зраць ужываючы ў праектаванні жылых масіваў, сама прабурае тагоў падыходу да добраўпарадкавання і дзіцячых двараў да прымы. І хто ж, як не архітэктары павінны быць у добрай годзе з канструктарам малых архітэктурных форм.

Дзеці любяць гуляць з вадою, але знайдзіце ў нашых дварах хоць адзін басын, штучны раучок, фантам... Калі і знойдзеце, дык, як правіла даўным даўно абысоў, бо ў домаўпараўленні адключылі ад яго ваду, лічачы, відаць, усё гэтыя прылады безаспадарчымі. Дзеці любяць гуляць у хованкі, альбо ў казкоў-разбойнікаў, але хаванкі ў дварах няма дзе, аграмы як у пад'ездзе альбо за сметніцамі. Дзецім трэба лясчы, лясчы, сенаць, але ў дварах толькі плаці ды адзінакі, падобныя на басыны.

Канкрэтны спіс неабходных у двары прылад можна павялічыць яшчэ і яшчэ, але не ў гэтым галоўнае. Галоўнае ў тым, каб зярнуць увагу на раабуральную сілу самадэю ў добраўпарадкаванні нашых двараў.

Відаць, нельга ўсю работу па добраўпарадкаванні цалкам даручыць будаўніцтвам, нельга спадзявацца праўмерна і на актывістаў домаўпараўлення. Яны могуць зрабавіць шмат, але іх трэба накіроўваць, вучыць на прыкладзе. А прыкладу ў нас няма. Нават у цэнтральным дзіцячым парку ў Мінску няма даўно паўчышча ў галіне арванічэнь дзіцячых вольнага часу.

Не дзіва, што ляманва частатэты дзеінаўчэнь па-амаатарску. Я зусім не хачу іх у нечым абвінаваціць. Наадварот, яны зрабід наш горад зялёным, яны настаяваюць, каб не зрабэд будаўзерам сады пры расчэсціцы стапых раёнаў, яны робяць усё, каб стварыць у сваім двары сапраўды ўтульны і зялёны куточак, але ж яны не спецыялісты і тую робяць шмат памылак, яны з цягам часу вельмі цяжка выпраўляюць.

Многа людзей укладае працу ў добраўпарадкаванне сваякіх двараў, але каэфіцыент каўчычэнь прасіяна, яны бачым, невялікі. Відаць, трэба ахвітаваць мастакам, педагогам, псіхалагам яе вяд уацяна за гэтую справу. Відаць, трэба весці спецыяльныя тэарэтычныя распрацоўкі, стварыць праектыны мастацкі, яны б займаліся п'ятакнай знешняга выгляду двараў.

Патрабон Кантроль спецыялістаў, накіштаў аўтарскага нагляда архітэктараў, за дзеінаўчэнь актывістаў домаўпараўлення. Патрабон, відаць, пісанья і напісанья правілы для кожнай групы рабнікаў, якія займаюцца і будучы займацца вялікай справай добраўпарадкавання двараў...

Двор — выхавальнае асяроддзе, яго магчымасці вельмі вялікія, і пускаяць гэтыя магчымасці на самацель нельга.

Двор — выхавальнае асяроддзе, яго магчымасці вельмі вялікія, і пускаяць гэтыя магчымасці на самацель нельга.

Р. БАДЗІН.

НАШЫ МАСТАЦТВА АГІТАТАР, ПРАПАГАНДЫСТ

ім пазней спектаклі («Канец дружбы», «Кветка шчасця», «Іспанцы», «Вялікая сіла», «Два лагеры», «Несцёрка» і многія іншыя), мы пераконваемся, што мастацкае вырашэнне кожнага з іх — вынік глыбокага асэнсавання драматургічнай асновы, пошукаў выразнай формы яе ўвасаблення.

У тым гады, калі Л. Кроль толькі пачынаў творчы шлях цяжка было сказаць, куды яго больш цягне — да тэатра ці да мастацкага афармлення экстр'эраў і інтэр'ераў. Дарэчы, творчая нурывіскасць актывіста працаваў у такіх, здавалася б, розных галінах захавалася ў мастака і па сёння.

А пачынаў у тэатры. Першай значнай работай Л. Кроль было сцэнічнае афармленне драматычнай п'есы «Гіры Лекерты» у Херкаўскім тэатры, дзе ён у канцы 20-х гадоў працаваў асістэнтам і памочнікам мастака. Затым — пасля прыезду ў 1930 г. у Мінск — значнай творчай работай Л. Кроль быў актывісцкі праект і ўнутранае афармленне павільёна друку на Усебеларускай выстаўцы. Гэта адказнае заданне мастаку даручылі як пераможцу ў конкурсе. А перамога не была выпадкова. Л. Кроль тады меў ужо за плычымі немалы вопыт: з 1924 года ён аформіў шмат рабочых клубав, чырвоных культур, спектакляў драматычнага характа, працаваў сілы і ў прэкатыванні мэдзі. Практычная работа і заняткі ў мастацкай студыі, на курсах ляснічэнь якафікацыі дапаўнялі адно другое.

1939 год. Мастак, які паспяхова працуе ў галіне афармлення інтэр'ераў і мэдзі, адчувае вострую патрэбу правяршы свае здольнасці і набыты вопыт у галіне сцэнаграфіі.

Ён прымае ўдзел у конкурсе на лепшае афармленне оперы Туранкова «Кветка шчасця». Творча супрацоўнічае з ржысёрам І. Шляхавічам. Вынік гэтага супрацоўнічэнь — добры спектакль быў паказаны ў Мінску ў час Першага дзяды беларускага мастацтва.

Якую б работу ні даводзілася выканаць (святоннае афармленне горада або стварэнне мастацкага аблічча спектакля, фарміраванне экспазіцыі выстаўкі або мэдзі для канкрэтнага інтэр'ера) — мастак заўсёды заставаўся самай сабой, захоўвае вернасць сваім творчым прынцыпам: мастацкі прыём павінен быць абгрунтаваны задумай.

Узды хадзі б святоннае афармленне гарадскіх вуліц і плошчэй. Выбар сродкаў тут павінен як мага больш поўна выказаць актуальнасць сучасных падзей, іх вачнасць, а таксама адносіны мастака да падзеі і спосабаў іх асэнсавання ў афармленні. І мы бачым у такіх апагнах уздзеянне. І мы бачым у такіх апагнах уздзеянне. І мы бачым у такіх апагнах уздзеянне. І мы бачым у такіх апагнах уздзеянне.

Сярод найбольш цікавых работ гэтага

плана можна назваць афармленне гарадскога свара ў Мінску (на рагу вуліц Савецкай і Герасімава) да свата 1 мая 1935 года ў тэму «СССР — ўдарная брыгада сусветнага пралетарыята». Разам з вопытнымі калегамі В. Алтуф'евым і Ц. Кінінскім Л. Кроль ўдзельнічаў у гэтай рабоце выразна выявіў характэрнае ў жыцці Савецкай краіны 30-х гадоў — энтузіязм, духоўны ўздым народа.

Гаворчы пра творчэсці Л. Кроль, нельга абмінуць такую прынцыповую ўвагу, як выкананае разам з мастаком Таліным афармленне павільёна БССР на Усеаўскай сельскагаспадарчай выстаўцы ў Маскве ў 1938 годзе. Яно падкрэслівае якасныя змены ў жыцці Беларусі за гады Савецкай улады, месца рэспублікі ў краіне, яе непарыўную сувязь з эканамікай і культурай братніх рэспублік.

НАШ СЯБАР З МАЛДОВЫ

ДА 60-ГОДДЗЯ ЭМІЛІЯНА БУКАВА



Надаўна ў нас у Мінску быў
Эміліян Букаў.

Чарнявы, надзвычай рухавы, вясёлы і жыццерадасны, ён рабіў на ўсіх уражанне яшчэ зусім маладога маладца.

Мы пацікавіліся: «Колькі ж вам, Эміліян Несцервіч? Неўзбавіце шасцідзесят гадоў?»

Так, сёння ў нашага Сябара, маладога маладзёга паэта Эміліяна Букава шасцідзесяцігадовы юбілей.

Ён пачаў пісаць вершы даўно, яшчэ ў канцы дзесяцігадовага. Радзіма паэта—Бесарабія—у той час, як да 1940 года, была пад уладаю манархічнай Румыніі. Гэтым нібы прадзвіжвалася асноўнае гучэнне паэзіі Эміліяна Букава: ужо ў ранніх яго вершах пераважае матывацыя вызвалення народа ад спраяданай эксплуатацыі, сацыяльнага і палітычнага прыгнёту. «Я ваш мастак, а выш паэты,— заявіў ён зваротчыкам да народных мас Бесарабіі.

І таму не было нічога нечаканага ў тым, што першы пэтычны зборнік Букава «Грэца кішчэ», выдадзены ў 1932 годзе без укавання спраяданага імя аўтара, быў тут жа канфіскаваны румынскай сістэмай.

Трэба, вяртаць адзначыць, што ў ранніх вершах Э. Букава быў прыкметны налёт сентымэнтальнасці пры адлюстраванні народных лакут. Лірычны герой яго паэзіі часам выглядаў пакутнікам і часцей бяспільна наракаў на сваю

пакутніцкую долю, чым пратэставу супраць прыгнёту.

Але ўжо ў 1934 годзе паэт кідае кліч: «Далю маўчанне!».

З гэтага часу вершы Букава становяцца рэкам народнага абурэння і пратэсту, пэтычным выказаннем рэвалюцыйнага настрою працоўных мас, палітычным заклікам да дзейнай, актыўнай барацьбы.

І краў у гэты час Букаў бэрэ сабе ў настайнікі ў М. Макоўскага. І гі-пербалізм вобразу, і насычаная метафарычнасць, і ўмоўнасць сюжэта, і гранічная напружанасць інтанацыі, і па-фас выкрывачы неапісанна буржуазнай рэаліс-насці—усё гэта ішло ад паэта, гарлапана, заве-дара.

Новую старонку ў пэтычнай і жыццёвай біяграфіі Букава адзначалі пачаткі 1940 года. У дзень вызвалення Букавіны і ўз'ядання яе з Саветскай краінай Букаў напісаў «Малодзёцы» — гімн светлай будучыні маладзёскага народа.

У гады Айчынай вайны Букаў зброю слова змагаўся за выгна-не з роднай зямлі гітлераўскіх пошчышч. Ён ведаў і верыў, што яго радзіма зноў атрымае свабоду і шчасце.

З таго часу мінула амаль чвэрць стагоддзя. І ўсе гэтыя гады Букаў — і як паэт, і як дзяржаўны дзеяч — жыў і жыў душкамі аб народзе, яго клопатамі і справай, радасцямі і хваляваннямі. Стварана ім за гэты час шмат. Значную аэтычную каштоўнасць маюць паэмы Букава пасляваеннага перыяду. Іх каля дзесятка. Асабліва цікавыя «Украіна мая» (1947) і «Горад Раўт» (1957).

Лепшыя рэчы Букава мне ўяўляюцца «Сіма пра Андрыяна». Тут шмат спраяданай паэзіі, натхнёнай выдумкі ў духу народна-казанай творчасці. І сам народны герой, пастушок Андрыяш выступае носьбітам народнай аэдыі, героізму і мудрай анекдотнасці.

У імя рэальнага ажыццяўлення і перамогі гэтых высокіх этычных і сацыяльных прынцыпаў, якія актыўна сцвярджаюцца ўсім мастацтвам сацыялістычнага рэалізму, нястомна творчыць сёння адзін з лепшых прадастаўнікоў шматнацыянальнай саветскай паэзіі — маладзёны Эміліян Букаў.

У дзень яго шасцідзесяцігадовага пажадаем паэту новых перамог у творчасці, здароўя і нягэсненнай душэўнай маладзёцы.

Ф. КУЛІШОУ,
доктар філалагічных навук.

Б БІУ ў жыцці Ільі Яфі-мавіча Рэпіна час, калі Беларусь займала ў яго душы значнае месца. У маўнтку Здраўнева пад Віцеб-скім выдатны мастак стварыў цікавыя, запамінальныя палот-ны: «Дуэль» і «Палаўнічы», «Асенні букет» і «Славуць «Бе-ларусь». Для нас надзвычай ці-кава і дорага ўсё, што створа-на І. Рэпіным на нашай зямлі. А створана было, мабыць, не так мала, як мы пакуль што ўяўляем.

Вось некаторыя факты пра паасобныя маладзёмыя рэпін-скія работы.

Перш за ўсё пра хатнюю на-сеценную галерэю 1812 года.

Як прыгавява былі супроць-ніш Віцебскай Камісії па ахо-ве помнікаў старажытнасці — ма-стацтва А. Жураў, пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі ў до-ме Рэпіна ў Здраўневе было вы-рашана адкрыць школу. Загва-дзіў гэтай школай прапанаваў да-чы мастака Таццяна Ільінічы-на. Ёй і сям'і не дачы далі ў до-мку пакоі. Улетку, у каніку-ляныя дні, Таццяна Ільінічына звы-чайна садзіла ў гэці да бацькі. Паехала яна ўлетку 1920 года. Якіраз у гэты час школу рэман-тавалі, баллі. Калі дачка ма-стака вярнулася, высветлілася, што загінула каштоўная работа, на якая рэмонтыкі на сваёй не-надасведчанасці не звярнулі ўва-гі. Гэта былі партрэты Напалео-на І і Аляксандра І, намалюяныя кілевай фарбай на камяне.

Сярод работ Рэпіна, створа-ных на Віцебшчыне, ёсць два а-бразы. Дзё гэтых абразоў та-ксам пакуль што невядомы. А

гісторыя іх стварэння такая. У Здраўневе вараў з мастаком жыў яго бацька Яфім Васіле-віч. У 1893 годзе ён памёр. Рэ-пін пахаваў бацьку на царкоў-ных могілках у суседняй вёсцы Слабада, для якой і напісаў два мастацкія абразы. Што гэта былі за абразы? Пра што рас-казвалі? Дзе яны цяпер? Гэтыя пытанні даўно трываюць да-

ПА СЛЯДАХ РЭПІНСКІХ РАБОТ

пазнаёмся з працамі А. Сапу-нова, меўся пісаць на тэму Ай-чынай вайны 1812 года на Ві-цебшчыне.

Аляксей Парфёнавіч Сапу-нов, вядомы віцебскі гісторык, збраў творы мастацтва, пера-важна рускіх майстроў жыўна-ісу. Рэпін зобраваў А. Сапуно-вым. Мабыць, рэпінскія творы былі ў сапуноўскай калекцыі, дзе яго пасля смерці гісторы-ка невядомы.

Сярод работ Рэпіна, створа-ных на Віцебшчыне, ёсць два а-бразы. Дзё гэтых абразоў та-ксам пакуль што невядомы. А

следчыку творчасці Рэпіна. Пасля доўгіх пошукаў сёе-тое ўдалося знайсці.

Як вынікае з гістарычнай да-ведкі Слабады, «зварэня 20 дня 1894 года Слабадская царква атрымала ў дарунак ад сла-вута мастака прафесара Анатэ-мія мастацтвау Ільі Яфімавіча Рэпіна яго ўласнай работы па-мастацтвау Ільі Яфімавіча Рэ-піна, для захавання якога ад-паведна ім жа набыта шкло».

У тым жа дакуменце чытаем, што «17 студзеня 1896 года Ільі Яфімавіч Рэпін, згодна з аб-цягненнем, ахвяраваў сваёй ра-бо-

ты мясцова абраз Божай Ма-ці, напісаны на шчыну». Адна-чым, што мастак наставіў адзі-ную ўмову: абразы ніколі і ні-хто не павінен падраўляць, падняўляць або перапісваць, апроча яго самога.

На першым з названых абра-зоў, даўжыня якога амаль метр, б'ю Ісус Хрыстос у белым адзенні, у царкоўным ванку. У адной руцэ яго чаша, а ў дру-гой — кавалек хлеба. На дру-гім абразе, даўжыня якога больш за паўметра, — Божая Маці ў выглядзе «смуглавай жанчыны поўдня». На руках у яе трох-чатырохгадовы Ісус, які падняў руку.

Адначым таксама, што Ільі Яфімавічу Рэпіну прысваен-аў аўтарства дзё аднаго абраза — «Маленік аб чашы», які захоў-ваўся да 1931 года ў царкве вёскі Курна, недалёка ад Здраўнева і Слабады.

З архіўных матэрыялаў мы ведаем, што ў 1931 годзе, па-сле закрыцця царквы ў Слаба-дзе, Віцебскі гісторык-культу-ры музей прымаў захады, каб два рэпінскія абразы ўключыць у свой збор. Ці атрымаў музей гэтыя работы мастака, — па-куль што невядома.

Мабыць, з цягам часу можна будзе даведацца больш дэта-лява пра дзё гэтыя работы вядо-мага мастака, звязаныя з істот-най старонкай яго біяграфіі, той старонкай, якая была перагору-ната на беларускую зямлі.

Аркадз ПАДЛІПСКІ,
Віцебск.

ДА ЮБІЛЕЮ КАТЛЯРЭУСКАГА

У выдавецтве «Беларусь» па-пі-сана да друку паэма І. П. Катля-рэўскага «Дзё гэта год, калі на-а-беларускую мову. Паэма выйде да 200-годдзя з дня нараджэння вы-датнага ўкраінскага пісьменніка, якое будзе адзначацца па рашэн-ні ЮНЕСКО на ўсім свеце. Пера-клад паэт на беларускую мову на-радаў паэты Беларуска Адука-цыйнага Цэнтра.

Загвадчык нафеды Беларускай літаратуры Гомельскага ўніверсі-тэта прафесар П. Ахрыменка і до-цэнт В. Ахрыменка падрыхтавалі да друку работу «І. П. Катлярэў-скі» ўсупраць літаратуры, якая так-сама выйде да юбілею.

ПІКАСО І ТЭАТР

У парымскім выдавецтве «Сэрві-с» А.Р. выйшаў зборнік, прысвечан-ны творчасці Пікасо ў галіне та-эатра. У ім шмат лічба не публі-каваныя дадзеныя, звязаныя з творамі Пікасо для тэатра або на-велькіх ім. Дзейнасць вядомага мастака ў тэатры, звязаная з дэ-зайнаў, нацыянальным партэты і пераходным аэдыяў, музыкантаў, танцоўшчыкаў і г. д. Пачынаючы з першых перыядаў сваёй мастац-кай эвалюцыі — эпохі бланмаў «аруван» і «бланкінаў», сэрвіс-Пікасо зусупраць літаратуры, якую прысвечаны многія яго карціны.

Пікасо стварае дэзарыяты для балетных і тэатральных спекта-ляў і такім чынам робіць значны ўклад на мастацкую канцэпцыю рэжысураў і на пастаўніку п'ес.

У праграме да зборніка аэды-ляцыя складаная і разнастайная аэдыя супроцьпікацтва Пікасо з дзё выдатнага мастака, пра-вадзіцца адзінаццаць зборні-каў 450 ілюстрацыяў.

«Новости ЮНЕСКО»



ЮБІЛЕЙНЫЯ МАРКІ

5 жніўня 1969 года споўнілася 125 гадоў з дня нараджэння Ільі Яфімавіча Рэпіна (1844—1930) — вядомага рускага мастака-рэалі-ста, творчасць якога знамянае са-бой адзін з вяршынь развіцця руска-га жывапісу XIX стагоддзя.

Рэпін быў адным з найвялікшых дэ-лякоў Таварыства перадавічкі-каў, якое аб'яднало перадавых ма-кратычных сілы рускага ма-стацтва. Да юбілею вядомага жыва-пісца Міністэрства сувязі ССРС выпусціла арыгінальную шмат-лічэную серыю паштоўных марак бунгага фармату, падрыхтаваную да друку мастакам Віктарам Пі-навым і Аляксандрам Радзач-ным. На пачатку серыі — фраг-менты сусветна вядомых палотнаў І. Я. Рэпіна.

Адкрытае серыю маркі «Бурла-на Волзе» шостага чатыры мар-кіны. Стварэнне гэтай маркіны, заканчана ў 1873 годзе, паста-віла мастака ў першы рады ра-бачыбы ў новае, дэмакратыч-

нае мастацтва. Пасля паздан на Волгу і праціўны назірання за жыццём бурлакоў Рэпін стварыў прыкме хвалюючае палатно, якое выкрывае эксплуатацыю людзей працы і паказвае сілы, затыемны ў народзе.

На другой марцы ўзрунаена вядо-мага маркіна Рэпіна «Не чакалі» (1884 год). Ёе сюжэт — вяртанне дадому сямейнага рэвалюцыянера. Намінал маркі — шасці калеек. Мастацтва партрэта, адзначанае глыбокай сацыяльна-псіхалагічнай характэрнасцю, займала аэдынае месца ў творчасці Рэпіна. Маркіна з «Аўтапартрэтам» мастака, выка-наваная ў спалучэнні карычневага і чорнага колераў, з'яўляецца кан-пазіцыйным цэнтрам усёй серыі, што падкрэсліваецца і вертыкаль-ным размяшчэннем маркіны. Намінал маркі — дзясці калеек.

Карціна «Адмаўленне ад спове-дзі» (1885 год), рэпрадуцыя з якой змяшчае на 12-капеечнай марцы, працягвае развіццёна-д-

макратычную тэму творчасці Рэ-піна. Драматычны сюжэт, у якой па-казаны падзвіг аэдынага на смерць барачыта з царызмай, падкрэсліваецца цёмнымі калера-тамі, кантрастам асветленай фігу-ры прыгаворанага і змроку наме-ры.

Зварэша серыю рэпрадуцыя гі-старычнага палатна Рэпіна «Га-паронцы» (1891 год). Гэта вярна, атымістычная, поўная гумару-карціна, якая адлюстравала не-звычайную разнастайнасць харак-тараў і тэмпаў. Намінал маркі — 16 калеек.

Святочную ўрачыстасць усёй се-рыі надае акаямавана залатой ра-мавай фансіямі мастак і даты яго жыцця — 1844—1930. Размя-шчэння ў левым ніжнім кутку ма-рыны. У цэнтры маркі сэр-рыі ў рамках з'яўляецца «Аўтапарт-рэт», а фансіямі з датамі дзея-няў у больш буйным маштабе не-пасрэдна пад ім.

Серыя надрукавана аэдыетным спосабам на мелаванай паперы. Зубцоўка — грабянчатая, Памер марак па перафарцы — 37 на 52 міліметра. Нумары та каталогу — 3818, 3819, 3820, 3821, 3822.

Людміла КЕЛІМ,
(АДП).

ШТО ТАКОЕ САРАБІСТЫКА?

30 000 слоў і словазваротаў будзе ў думачна-рускі-нямецкі слоўні-ку, сумеснае выданне якога на-мечцілі выдавецтва «Советская эн-цыклапедыя» і баўрыскае выдавец-тва «Дамовіна» (ГДР). Завершана шасцігадовая работа ўкраінскага вучонага—загадчыка нафеды слав-янскай філалогіі Львоўскага ўні-версітэта Канстанціна Трафімаві-ча і лужыцкай лінгвісткі Паўла Фелі-келі Фрыда Міхалка.

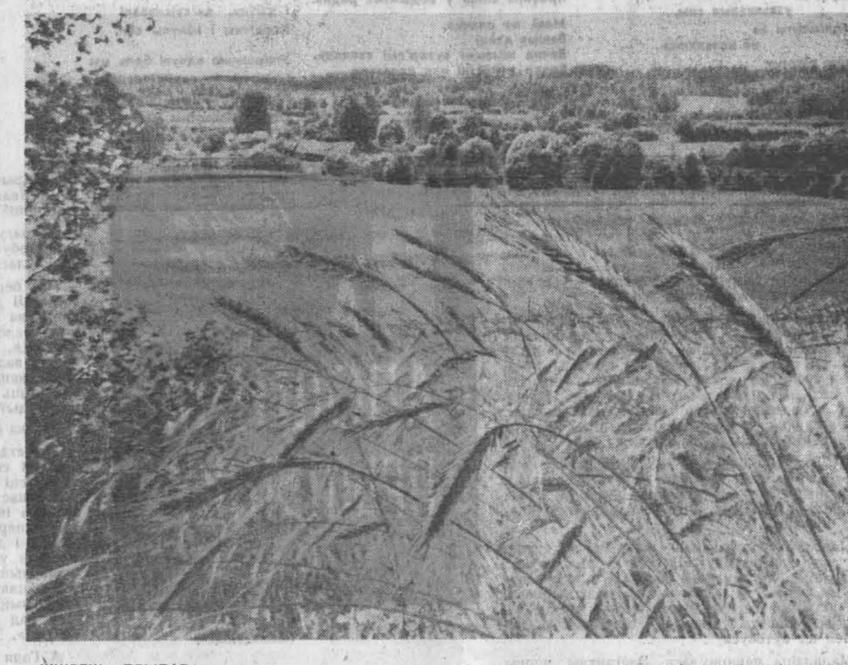
Лужыцкія сербы, нешматлікі сла-вянскі народ, жывуць з X стагод-дзя на тэрыторыі Паўднёвай Гер-маніі, паміж Эльбай і Нейсе. Урад Германскай Дэмакратычнай Рэ-спублікі даў лужычанам магчы-масць развіваць сваю культуру, мову, аэдынае стварэнне педагогі-чна-і навукова-даследчых інсты-тутаў, пачатковай і сярэдняй школы з выкладаннем на лужыцкай мове, дзяржаўны ансамбль народнага фальклору, выданьне свае газеты і часопісы.

Пашыраюцца сувязі лужыцкіх вучоных з калегамі з сацыялістыч-

ных краін. У прыватнасці, з лінгві-стамі і гісторыкамі Львоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Івана Франка, дзе шырока вывучаюцца мова і літаратура лужыцкай сер-баў—сарабістыка. Для студэнтаў-славянаў уведзены абавязковы курс верхнелучыцкай мовы. Пяць гадоў назад ўніверсітэце выда-віцтва выпусціла першы ў Савет-скім Саюзе паўднёвы верхнелучы-цкай мовы, яго аўтарам быў дацэнт Канстанцін Трафімавіч. Разам са славазнаўцаў Уладзімірам Ма-торыным ён падрыхтаваў да друку «Нарыск па гісторыі лужыцкай лі-таратуры». Львоўскі часопіс «Жо-вель» і выдавецтва «Каменар» рэ-гулярна публікуюць пераклады вершаў лужыцкіх паэтаў Юрыя Брэзана, Юрыя Коха, Кіто Лорэн-ца і іншых.

Выхад у свет фундаментальнага лужыцка-рускі-нямецкага слоўні-ка будзе вельмі істотным укладам у вывучэнне самабытнай культуры і мовы лужыцкіх сербаў.

Іван ЗТКАЛА,
(АДП).



ЖНІВЕНЬ. ПРЫПАР...

Фотазьшод Ул. КРУКА.

МАСТАЦТВА НА ТЫМ БАКУ АМЕРЫКА СМЯЕЦЦА З СЯБЕ

Абрахам Радрыгес, паўнакваліфікаваны пур-тарьянскі работчы, — цэнтральны пер-санаж новага амеры-канскага фільма «По-пі», які дэманструеца цяпер у трох нью-йорк-скіх кінатэатрах.

Абрахам Радры-гес — удзвец. У яго двое сыноў, аднаму з іх 10, другому 12 га-доў. Абрахам працуе, выконваючы любую ра-боту, якая трапляецца: мыць посуд, чысціць сцяны, каб прымаць матчымасць, з'яўрацца разам са сваімі сынамі з Эль Барно — бруд-нага павядаўскага ўсход-няга Гарэма, размя-шчанага менш чым у адной мінут ад фэшэ-бельных жылых дамоў на Парк-авеню і 5-й авеню. Але перад ім не адрынаецца ніяка-га прасвету. Яго сыны Джуніор і Луіс, роў-на як іграюць хлапцкім з пуртарьянскіх тру-шчоў, растуць у доме дзё цяжэй дзі, сярод па-кутніц і пруюкоў, нар-каману і элоўвэру, які-мі шчыль гэты дзень міжвольні ўбарычы ў са-бе ўсё дурное, што яны бачыць наоў.

Адвоіны Абрахам прыходзіць у гатаву пакудую думка. Пры-

брачыччю посуд у бан-кеўскай зале нью-йорк-скага аэдыла «Хілтон», ён чые ўрыўкі размоваў ўдзельнікаў банкету. Ганаровымі гасцямі на банкетзе былі кубін-скія контррэвалюцыя-неры. Усе яны — да-гледжаныя, элітантыя апануныя людзі, та-ія ж даўжэй ад Эль Барно, як і ад Мяс-ца.

Абрахам думае: калі б мае сыны выдалі дзё з кубінскіх эмі-грантаў, яны выбра-лі б з Эль Барно, ат-рымаўшы добрую аду-кацыю. Тым пачаў б ба-сатыя амерыканцы, якія любяць кубінскія контррэвалюцыя-ны і е-раў, але не звяртаюць ніякай увагі на бедна-ку з Эль Барно.

Не трацячы часу А-брахам пачынае рых-таваць сваіх хлапчыкаў да таго, каб яны выдалі дзё за кубінцаў. Пра-чытаўшы кнігу пра Ку-бы, ён прымае вырашэн-не выдалі іх за беканцаў з малельнай рыбакі вёскай на паўночным узбярэжжы вострава. Ён пераклавае сынам усё, што яму вядома пра гэтую вёску, вельмі строга загадае прыходзіць у гатаву іспанску, вучыць іх

ПРАСАЎЛЯЮЦЬ МАЛЕНЬ-КІХ ГЕРОЯў, ЯКІХ СУДАМ ВЫРАТАВАЛІ З КУБЫ.

Аднак бацька і хлап-чыкі так любяць адзі-нага, што ў іх не ха-пае больш сіл мсты-фінаваць твараства. Фільм заканчваецца вяртаннем дзёцкі ў брудны Эль Барно.

Гэта — адна з са-мых забавных, самых арыгінальных і самых гуманных кінакамедый ЗША за апошняга га-ды. — піша рэзызент газеты «Нью-Йорк таймс» Х. Томсан. — Усё гэта так, але па-дальней камедыя з'яў-ляецца трагедыя тых, хто асуджаны жыць у Эль Барно».

Г. ФРЬІМЕН,
карэспандэнт ТАСС,
Нью-Йорк.

СВАБОДА ТВОРЧАСЦІ ПА-АНГЛІЙСКУ

Англіейкі парламент намераны цалкам зняць апошня абмежаванні на масавы продаж пар-награфічнай літарату-ры. Як паведаміла га-зета «Сандэй таймс», члены парламента ад-уцх партыі падрых-тоўваюць законапра-ект, згодна з якім лю-быя законы, якія так-ці інакш перашкаджа-лі без таго вядомага па-току парнаграфічнай і са-дэксій літаратуры, да-важны быць ліквіда-ваны. У цяперашні час паліцыя кінажных ма-газінаў і газетных кіос-каў

снх тэатраў з'явіліся пастаўнікі, дзё адкры-тая вулічная ланка не-рамышчываецца са-стрыптызам. Такое «мастацтва» ўсё больш вышэйнае сапраўды та-ленавытвы творы суча-сных аўтараў і класіку.

Па сведчанні саць-лагаў і псіхологаў, шы-рокі паток кніг, п'ес і кінафільмаў, якія пра-вадуюць амараль-насць, секс і насьле, — адна з прычын росту злачыстваў і распуцы ў краіне.

А. ДРАХЛОУ,
карэспандэнт ТАСС,
Лондан.

РАСІСТЫ БАЯЦА ПРАЎДЫ

Непрямныя сор-прыз чакані галандскіх кінааператараў «Лес Коала і П. Ван Дан Бо-наму і вяротага спа-травілася зніччэння кі-нафільмаў «Адакцыя на-гэта пытанне не цяжка, калі ўспомніць гісто-рыю паездкі галандскіх аператараў у Радэ-зію — гісторыю, пра-якую Коал і Вос самі расказаў журналістам пасля вяртання на ра-дзіму.

плёні ў нумары аэ-дыла, а ключ заўсёды на-сілі з сабой... Ко-му і вяротага спа-травілася зніччэння кі-нафільмаў «Адакцыя на-гэта пытанне не цяжка, калі ўспомніць гісто-рыю паездкі галандскіх аператараў у Радэ-зію — гісторыю, пра-якую Коал і Вос самі расказаў журналістам пасля вяртання на ра-дзіму.

Спачатку радэзі-

лічаны больш чым на дзве гадзіны, які расказвае пра расавую дыскрымінацыю ў Радэ-зіі і бядотнае стано-вішча кардонных жы-роў гэтай краіны. Быў зафіксаваны на плён-ку і незаконны арышт аператараў у афрыкан-скім квартале Солсе-бра. Усё гэта прыпы-сці не да спадыбы рас-істам. Нама сумнен-няў, што менавіта яны знішчылі кінадаку-мент.

Ю. КАРНІЛАУ,
карэспандэнт ТАСС,
Гага.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСКОЙ ССР

БА'ЯУЛЁ ПРЫЕМ У ДВУХГЛЮДОВУ ТЭАТРАЛЬНУЮ СТУДЫЮ ПА ПАДРЫХОТЦЫ АРТЫСТАУ ДА РАБОТЫ У ДЗЯРЖАЎНЫМ ТЭАТРЫ МУЗЫЧНАЙ КАМЕДЫІ БССР

У студыю прымаюцца мужчыны ад 17 да 25 гадоў, жанчыны ад 17 да 23 гадоў.

Паступаючыя павіны мець адпаведныя вакальныя, музычныя і сцэнічныя дадзеныя.

Заявы прымаюцца да 31 жніўня 1969 года. Пачатак заняткаў з 15-га верасня. Заняткі будуць праходзіць у Кіеве.

Да заявы трэба прыклікаць:

- а) характэрныя здымкі апошняга месца работы або вучобы;
- б) аўтабіяграфію;
- в) копію атэстата аб сямінаці сярэдняй навукальнай установы;
- г) пашпарт (падаецца асабіста);
- д) чатыры фотаздымкі (без галаўнога ўбору);
- е) даведку аб адноснах да ваіскавай службы (для ваеннаабавязаных);
- ж) медыцынскую даведку;
- з) даведку з месца няхарства.

Уступныя экзамены будуць праводзіцца з 1 па 8 верасня г.г. у памяшканні Рэспубліканскага Дома работнікаў мастацтваў (г. Мінск, Ленінскі праспект, 26).

Да ўступных экзамэнаў дапускаюцца асобы, якія маюць зана-чэную сярэдняю адукацыю (сярэдняя школа, тэхнікум, вучылішча).

Паступаючыя ў студыю трымаюць уступныя экзамены па вака-ле (2—3 рознахарактэрныя творы), музыцы (на мастацкім чы-танні (проза, маналог, баяка або верш), танцы (на свой выбар), рускай літаратуры (пісьмовае сачыненне) і гісторыі СССР).

Прынятыя ў студыю забяспечваюцца стипендыяй у суме 20 руб-лёў у месяц і інтэрнатам у г. Кіеве.

Дакументы пасылалюцца поштай і прымаюцца асабіста; адрас: г. Мінск, Ленінскі праспект, 26, Мінскі інтэрнаты Дому работнікаў мастацтваў. Дадаць па тэлефоне 22-75-28.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, Р. С. БЯ-РОЗКІН, П. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, К. А. МАКАЛ'Я, Л. Д. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. СА-